

Cuprins

Cuvânt înainte	XI
Nota autorilor	XIII
Abrevieri	XV
Abuz de drept	1
Acces la instanță	9
Acuzație în materie penală	22
Adopție	25
Aducere de îndată înaintea unui judecător sau magistrat împuternicit de lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare	35
Aducere în fața autorității judiciare competente (neîndeplinirea unei dispoziții legale a instanței de judecată ori a unei obligații prevăzute de lege)	41
Agent Governamental pentru CEDO	44
Agent provocator	49
Anchetă efectivă	53
Arestare	58
Aservire	66
Asigurarea plății impozitelor, contribuțiilor ori a amenzilor	70
Autoritate de lucru judecat (<i>res judicata</i>)	74
Autoritate publică	80
Autorizarea societăților de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune	86
Avocat	94
Azil	97
Bun	103
Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene	109
Carta socială europeană	112
Cenzură	116
Cerere individuală	121
Cerere interstatală	130
Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT)	136

Comitetul Miniștrilor	140
Condamnare penală.....	144
Consiliul European (CE).....	146
Consiliul Europei	148
Consiliul Uniunii Europene (CONS)	151
Contradictorialitatea procedurii.....	153
Convenția europeană a drepturilor omului	161
Crime împotriva umanității	166
Curtea de Justiție a Uniunii Europene.....	170
Curtea Europeană a Drepturilor Omului	173
Curtea Penală Internațională (CPI)	180
Declarația Universală a Drepturilor Omului	182
Declarație unilaterală	186
Demnitatea umană.....	190
Detenție	194
Discriminare.....	201
Domiciliu	208
Dreptul la alegeri libere.....	211
Dreptul la apărare.....	221
Dreptul la căsătorie	241
Dreptul la corespondență.....	245
Dreptul la grevă.....	248
Dreptul la instruire	251
Dreptul la libertate și siguranță	257
Dreptul la mediu.....	260
Dreptul la reputație.....	266
Dreptul la tăcere	269
Dreptul la un recurs efectiv	273
Dreptul la viață.....	289
Drepturi fundamentale	295
Drepturi și obligații cu caracter civil.....	300
Drepturile copilului	308
Dublul grad de jurisdicție în materie penală	313
Egalitate între soți	316
Eliberare.....	318
Eroare judiciară (dreptul la despăgubiri în caz de eroare judiciară).....	321
Eutanasiu	327
Executarea hotărârilor CEDO	331

Expropriere	336
Expulzare	343
Extrădare	352
Fondul Proprietatea	358
Garanții contra abuzurilor	361
Habeas corpus	366
Hotărâre definitivă	368
Hotărâre-pilot	369
Informare asupra acuzației	373
Infrațiune minoră	380
Ingerință	383
Instanță independentă, imparțială și stabilită de lege	400
Internare medicală	407
Intervenția terților	412
Înțelegere amiabilă	416
Judecată de valoare	421
Jurisprudență bine stabilită	426
Jurisprudență neunitară	431
Libertate de asociere	439
Libertate de circulație	446
Libertate de exprimare	451
Libertate de gândire și conștiință	462
Libertate de întrunire	467
Libertate religioasă	474
Libertate sindicală	485
Libertatea de a primi sau de a comunica informații și idei	493
Locus standi	502
Marea Cameră	507
Marjă de apreciere	514
Măsuri cu caracter individual (<i>restitutio in integrum</i>)	517
Măsuri generale	520
Măsuri provizorii	523
Minoritate	525
Motivarea hotărârilor judecătorești	528
Motive legitime pentru arestarea preventivă	533
Muncă forțată sau obligatorie	541
Necesar într-o societate democratică	545
Neretroactivitatea legii penale	555

Non bis in idem sau Ne bis in idem	558
Nullum crimen, nulla poena sine lege	564
Obligații contractuale (privare de libertate pentru datorii).....	568
Obligații negative.....	570
Obligații pozitive.....	572
Ombudsman	576
Oralitatea procedurii	579
Ordine profesionale.....	584
Organizația Națiunilor Unite (ONU).....	589
Organizații non-guvernamentale	592
Pactele Organizației Națiunilor Unite privind drepturile fundamentale	594
Partide politice	598
Pedeapsă cu moartea	605
Pedeapsă inumană sau degradantă	610
Persoană cu handicap	616
Preeminența dreptului	623
Prevăzută de lege	625
Prezumția de nevinovăție	630
Principiul legalității	639
Principiul proporționalității. Proporționalitate	643
Principiul securității raporturilor juridice.....	650
Principiul subsidiarității	665
Privare de libertate	670
Privare de proprietate	675
Probă	679
Proces echitabil	683
Publicitatea procedurii	693
Radiere de pe rol	697
Rasism.....	704
Recurgere la forța letală	710
Recurs în materia privării de libertate	717
Recurso de amparo.....	725
Redeschiderea procedurii interne	728
Repararea încălcării dreptului de proprietate (<i>restitutio in integrum</i>)	731
Reparație echitabilă.....	737
Reparație în materia privării de libertate.....	741

Reședință (alegerea reședinței).....	744
Reținere	746
Revirement de jurisprudență	753
Separția puterilor în stat	760
Situație continuă.....	763
Speranță legitimă.....	765
Stare de urgență.....	768
Stat de drept	771
Termen rezonabil (detenție provizorie).....	774
Termen rezonabil al procedurii judiciare	778
Tortură, tratamente inumane ori degradante	789
Utilitate publică.....	803
Vagabondaj	805
Viață de familie.....	807
Viață privată.....	826
Victimă.....	837
Xenofobie.....	845
Referințe bibliografice	849
Cuvinte cheie	861
Lista cauzelor.....	879

Nota autorilor

Dicționarul de Drepturile Omului, *o premieră* în literatura juridică din România, reprezintă o lucrare de bază pentru însușirea terminologiei, principiilor, dispozițiilor și mecanismelor Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, dar și cele ale altor instrumente similare europene sau internaționale prin dubla sa natură, *teoretică și practică*. Astfel, aspectele teoretice sunt completate de o referință extensivă la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, ceea ce permite atât teoreticienilor, cât și practicienilor dreptului să înțeleagă filosofia, evoluția și punerea în aplicare a Convenției.

Conceput și redactat de magistrați și diplomați juriști – practicieni cărora nu le lipsește exercițiul detașării teoretice – această lucrare poate reprezenta un **ghid de referință** pentru toți cei interesați de protecția europeană a drepturilor omului – studenți, profesori, profesioniști în domeniul dreptului, dar și justițiabili atrași de mirajul Curții Europene a Drepturilor Omului, considerată nu de puține ori drept singura cale „serioasă” pentru soluționarea unui litigiu.

În *opinia autorilor*, lumea (juridică) românească a depășit de mult etapa în care Curtea Europeană era ceva îndepărtat și greu accesibil, iar procedurile din fața Curții implicau o inițiere pe care prea puțini o aveau. Pe măsură ce generațiile de juriști și-au însușit – în facultate și în etapele ulterioare de formare profesională – noțiunile legate de sistemul convențional, s-a trecut într-o nouă etapă, caracterizată, îndrăznim să spunem, printr-un soi de exces în legătură cu utilizarea instrumentelor pe care le oferă sistemul european de protecție a drepturilor omului.

De aceea, această lucrare se dorește a fi un *demers inaugural* pentru o etapă matură, în care notorietatea și încrederea de care se bucură sistemului european de protecție a drepturilor omului să fie dublate, în spațiul juridic românesc, de o înțelegere mai bună a mecanismului și de o adecvată însușire a principiului subsidiarității, principiu pe care, nu întâmplător, **noul Protocol Adițional nr. 15** îl inserează în Preambulul Convenției.

Ceea ce și-au propus autorii este ordonarea materiei în jurul unor noțiuni fundamentale, în conturarea cărora jurisprudența evolutivă a Curții de la Strasbourg a jucat un rol esențial. Pentru acest motiv, avan-

sarea unei definiții este urmată, în cazul fiecărui termen, de o necesară referire la jurisprudența relevantă și actualizată a Curții. Acolo unde s-a considerat necesar, spre a completa tabloul unei instituții juridice, s-a făcut referire inclusiv la texte internaționale și practică din alte sisteme de protecție universale sau regionale – *sistemul ONU* ori *sistemul inter-american*.

Dat fiind formatul impus de editură pentru colecția de dicționare în care se înscrie și acesta, unul care solicită o sporită cursivitate, am evitat să încărcăm textul cu note bibliografice, sursele – atât cele generale, cât și cele specifice – fiind indicate după modelul altor dicționare juridice, la finalul fiecărei noțiuni. De asemenea, sursele on-line și lista completă a cauzelor la care s-a făcut referire apar la finalul lucrării.

Sub aspect metodologic, demersul de cercetare, mai cu seamă în domeniul disciplinelor umaniste, este îngreunat atunci când este realizat de un colectiv de autori. Cu toate acestea, credem că s-a reușit realizarea unui material viu, cuprinzător și care nu abandonează zone de necesară reflecție sub pretextul omogenității formale sau stilistice.

Pe lângă semnificația tehnico-juridică, *drepturile omului* își dobândesc sensul plener atunci când sunt înțelese semnificațiile lor politice și etico-filosofice. De aceea, acolo unde s-a considerat potrivit, s-au făcut referiri de ordin istoric la contextul apariției și la evoluția anumitor instituții, iar uneori s-au căutat temeiurile acestora, propunându-se explicații de tip filosofic.

Astfel, dicționarul este, credem noi, nu doar un **instrument practic util**, ci și o sursă de cultură juridică și, de ce nu, de cultură generală. În edițiile următoare, autorii își propun nu doar o aducere la zi a jurisprudenței CEDO, dar și o dezvoltare a componentei de așezare a conceptelor într-un context cultural mai larg.

Politețea academică ne cere să amintim contribuțiile anterioare, nu foarte numeroase, din literatura juridică românească. Astfel, lucrarea purtând semnătura doamnei Bianca Selejan-Guțan, cele ale domnilor Radu Chiriță, Dragoș Bogdan, Mihai Selegean, Ovidiu Predescu, Mihail Udroiș și, mai cu seamă, lucrările domnului Corneliu Bîrsan au constituit importante repere în efortul de structurare a materiei.

În sfârșit, mulțumim doamnei Catrinel Brumar, Agentul Guvernamental pentru Curtea Europeană a Drepturilor Omului, pentru onoarea ce ne-a făcut-o prefațând prezentul volum.

Autorii